

Діагностика мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання

Чекстере Оксана Юрївна

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,

Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України

При перевірці готовності дітей до навчання в школі об'єктивна діагностика може бути ускладнена тим, що старші дошкільники досить добре засвоюють соціальні норми, орієнтуються на оцінки їх поведінки іншими і намагаються дати схвалювані з боку значущого дорослого відповіді. Тому нам в роботі знадобився діагностичний інструмент, що дозволяє за короткий проміжок часу виявити дітей, у яких не сформоване позитивне емоційне ставлення до навчання. Цим інструментом стали проектні методики. Вони не вимагають тривалого обстеження і в той же час виділяють достатні компоненти для висновку про готовність дитини до школи.

В нашому дослідженні ми використали наступні методики:

1. Діагностична анкета,
2. Рисункова методика «Малюнок школи»,
3. Проективна ігрова методика «Панда Кунг-фу»,
4. Проективна ігрова методика «Море радості».

Для з'ясування мотивів до учіння старших дошкільників нами була розроблена анкета, що складалась з семи питань та варіантів відповідей. Всього було протестоване 106 дітей віком від 5,5 до 6 років (56 дівчат і 50 хлопців) – вихованців дошкільного освітнього закладу Дніпровського району міста Києва. Анкета охоплювала різні сторони шкільного життя і діяльності дітей.

На основі змісту відповідей ми визначали мотив, який спонукає дитину до учіння, та робили висновок про рівень сформованості учбових мотивів. Нами були з'ясовані наступні мотиви: учбовий, мотив оцінки, соціальний, ігровий, позиційний, зовнішній, комунікативний, прийняття, соціального

схвалення, творчої самореалізації та мотив надання переваги віртуальному світу (комп'ютер).

Кожен варіант відповіді має певну кількість балів залежно від того, який саме мотив проявляється у відповіді, що пропонується:

Зовнішній мотив - 0 балів;

Ігровий мотив - 1 бал;

Отримання відмітки - 2 бали;

Позиційний мотив - 3 бали;

Соціальний мотив - 4 бали;

Учбовий мотив - 5 балів.

Бали додаються і визначається підсумковий рівень мотивації:

18 - 25 балів - високий рівень мотивації до учіння, переважання соціальних мотивів, можлива присутність учбового та позиційного мотивів (I рівень);

9 - 17 балів - нормальний рівень мотивації, переважання позиційних мотивів, можлива присутність соціального і оціночного мотивів (II рівень);

0 - 8 балів - низький рівень мотивації до учіння, переважання ігрових або зовнішніх мотивів, можлива присутність оціночного мотиву (III рівень).

Для оцінки ставлення та уявлення про школу дітей старшого дошкільного віку, їх почуттів, емоцій і переживань, що пов'язані зі шкільним життям, ми використали рисункову методику «**Малюнок школи**», яка носить проєктивний характер [1]. Емоційне ставлення до школи й навчання оцінюється за 3 показниками: кольорова гамма, характерні лінії, сюжет малюнка.

При аналізі малюнка за кожним з цих показників виставляється бальна оцінка, потім бали складаються.

Визначення рівня мотивація до учіння за проєктивними ігровими методиками ми проводили в ході спільної ігрової діяльності з дітьми. Під час гри «Панда Кунг-фу» діти сиділи у колі на килимі, в центрі кола знаходився ведучий. Кожен з дітей по черзі побував в ролі «Панди». Діти вимовляють будь-які слова, що приходять їм на ум, на які "Панда" емоційно реагує - якщо слово їй подобається, вона кланяється, склавши долоні, якщо ні - приймає

бойову стійку. Діти із задоволенням включалися в гру, а педагог серед інших слів промовляв слова, що мають відношення до шкільного навчання: школа, урок, математика, вчителька, перерва. Саме реакцію на ці слова педагог описує в протоколі. Образ іншої істоти, в яку перетворюються діти, дозволяє їм позбутися суб'єктивного контролю відповідей.

Якщо всі відповіді позитивні, значить у дошкільника сформоване позитивне емоційне ставлення до учіння; одна або дві позитивні відповіді - середній рівень мотивації; а якщо всі відповіді негативні, значить у дитини низький рівень мотиваційної готовності до учіння.

Отримані дані можна перевірити в ході іншої гри «Море радості» [2]. Діти знаходяться на «піску», педагог виділяє лінію «море», а потім називає будь-які події, що мають для дитини певну значимість. Якщо вони подобаються дітям, діти «виходять плавати в морі», а якщо ні - залишаються на «піску». Спочатку даємо дітям зрозуміти, що одна і та ж подія комусь може подобатися, а комусь - ні. «Святий Миколай подарував на свято ляльку» - дівчаткам ця подія приносить радість, а хлопчики дружно реагують: «ні, ні». Реакцію дітей на події типу: «треба йти до школи», «похвалила вчителька», «розв'язуємо приклади» - необхідно відзначати в протоколі.

Визначення загального рівню мотивації дітей до учіння.

Обрані нами методики визначення мотиваційної готовності дітей до учіння ми використали для узагальненого визначення рівня мотиваційної готовності. Для цього ми результати всіх вищезначених методик, які були оцінені нами у сирих балах, перевели в рівні, які вважали вихідними показниками для аналізу рівнів мотиваційної готовності.

У поданій нижче Таблиці 1 показано переведення сирих балів у рівні мотиваційної готовності дітей до школи та розподіл цих рівнів за всіма використаними нами методиками.

Таблиця 1

Переведення сирих балів у рівні мотиваційної готовності дітей до учіння та розподіл цих рівнів

Методика	Рівні		
	1 високий	2 середній	3 низький
Діагностична анкета	18-25 бал	9-17 бал	0-8 бал
Проективна методика «Малюнок школи»	5-6 бал	3-4 бал	0-2 бал
Проективна ігрова методика «Панда Кунг-фу»	1 бал	0,5 бал	0 бал
Проективна ігрова методика «Море радості»	1 бал	0,5 бал	0 бал

Після присвоювання рівнів за кожною методикою шляхом знаходження середнього значення ми одержали загальний рівень мотивації дітей до учіння (табл. 2 і діаграма).

Таблиця 2

Загальний рівень мотивації дітей до учіння, %

Рівень мотивації	дівчата, %	хлопці, %	всього дітей, %
високий	57	28	43
середній	43	60	51
низький	0	12	6

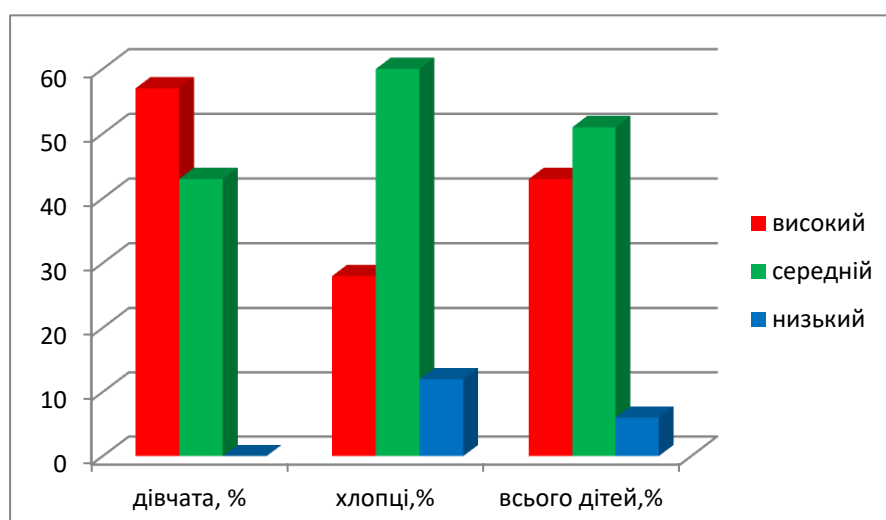

Рис. 1. Загальний рівень мотивації дітей до учіння, у відсотках

Виходячи з даних таблиці 2 і діаграми (рис. 1) видно, що високий рівень мотивації до учіння показали 43% дітей, серед яких більш ніж в 2 рази дівчат більше за хлопців (57% до 28%). У цих дітей сформоване позитивне ставлення

до школи, переважають пізнавальні та соціальні мотиви, є прагнення успішно виконувати всі шкільні вимоги. Як правило, такі діти легко засвоюють навчальний матеріал; найбільш повно опановують програму, старанні; уважно слухають педагога; виконують доручення без зовнішнього контролю; проявляють інтерес до самостійної роботи, більшості предметів; доручення виконують охоче; займають високе статусне положення в групі.

Середній рівень отримали 51% дошкільників (43% дівчат і 60% хлопців). При середніх показниках мотивації до учіння дитина досить позитивно ставиться до школи; розуміє навчальний матеріал; засвоює основне в програмі; може самостійно розв'язувати типові завдання; виконує завдання, доручення, але вимагає контролю. Школа приваблює таких дітей поза навчальної діяльністю. Такі діти досить благополучно відчують себе в школі, однак частіше ходять до школи, щоб спілкуватися з друзями, з учителем. Пізнавальні мотиви у таких дітей сформовані в меншій мірі, і навчальний процес їх мало приваблює.

Низький рівень мотивації до учіння був виявлений у 6% дітей. Всі вони виявилися хлопчиками, які віддають перевагу ігровим або зовнішнім мотивам. Ці діти ставляться до школи негативно або байдуже. Учбова діяльність їх не приваблює, викликає тривогу і страхи. Їм важко виконувати ті чи інші завдання, слідувати тим чи іншим нормам і правилам. Все це може призводити до неприйняття учбових завдань і відмови від учбової діяльності, труднощів у спілкуванні з учителем та однокласниками.

Література

1. Маркушева М. Е. Диагностика мотивационной готовности детей к школьному обучению с помощью проективных методик. Електронний доступ: https://sites.google.com/a/shko.la/ejrno_1/vypuski-zurnala/vypusk-9-mart-2011/innovacii-poiski-i-issledovania/diagnostika-motivacionnoj-gotovnosti-detej-k-skolnomu-obuceniu-s-pomosu-proektivnyh-metodik
2. Нижегородцева Н. В. , В. Д. Шадриков. Психолого-педагогическая готовность ребенка к школе : пособие. Москва, 2001. - С. 7-10.